

Конференција

Дигитализација фото-грађе

5-6. мај 2016.

Музеј историје Југославије
Бошњичка 6, Београд

Србија

Конференција Дигитализација фото-грађе

5–6. мај 2016.

Музеј историје Југославије
Ботићева 6, Београд, Србија

ПРОГРАМ

05. 05. 2016.

Визуелни архив Југославије: ка Центру за дигитализацију МИЈ

- 09:00-09:30 Регистрација учесника
- 09:30-10:00 **Поздравни говори**
мр Неда Кнежевић (директорка Музеја историје Југославије)
проф. др Наташа Мишковић (Middle Eastern Studies, Универзитет у Базелу)
Александра Фулгоси (помоћник министра за заштиту културног наслеђа,
Министарство културе и информисања Републике Србије)
- 10:00-10:30 **Представљање пројекта Визуелни архив Југославије (Visual Archive Yugoslavia) и
развоја дигитализације фото-грађе у МИЈ**
Радован Цукић, МА (Начелник Одељења за истраживање и заштиту музејског фонда
МИЈ), Марија Васиљевић, МА (сарадник на дигитализацији, координатор VAYU
пројекта за МИЈ), Брана Војновић (фотограф, сарадник на развоју дигитализације у МИЈ)
- 10:30-11:00 **Visual Archive Southeastern Europe VASE: Сарадња универзитета у Базелу и
Грацу са партнерима у југоисточној Европи**
проф. др Наташа Мишковић (Middle Eastern Studies, Универзитет у Базелу)
- 11:00-11:30 **Пројекти дигитализације Математичког института САНУ**
др Бојан Маринковић (научни сарадник МИ САНУ), Александра Арсић, Сандра
Вујошевић, Александра Здравковић, Татјана Јакшић Кругер, Владисав Јелисавчић,
Александар Пејовић, Милан Тодоровић, Синиша Томовић, Марија Шеган
(истраживачи сарадници), проф. др. Зоран Огњановић (научни саветник МИ САНУ)
- 11:30-11:45 **Дискусија**
- 11:45-12:00 **Кафе пауза**
- 12:00-12:30 **Феноменологија дигитализације музеолошког артефакта – оригинал, копија, или
вјерна репродукција**
проф. др Мехмед А. Акшамија (професор фотографије, Академија ликовних уметности у
Сарајеву)
- 12:30-13:00 **Изазови дигитализације фотографске грађе у контексту развоја дигиталних
инфраструктура**
др Тома Тасовац (Центар за дигиталне хуманистичке науке и DARIAH-RS)
- 13:00-13:30 **Партиципативна дигитализација као мост између институција, грађана и баштине**
др Вишња Кисић (генерална секретарка Европа Ностра Србија, Београд)
- 13:30-13:45 **Дискусија**
- 13:45-14:30 **Ручак**
- 14:30-16:00 **Практична презентација праксе дигитализације МИЈ и депоа фото архиве;
вођење кроз актуелне изложбе у МИЈ**

06. 05. 2016.

Изазови дигитализације фото-грађе

- 10:00-10:30 **Дигитализација збирке фотографија Анастаса Јовановића из Музеја града Београда**
Марија Аћимовић, МА (конзерватор, Центар за документацију, Централни институт за конзервацију, Београд) Вељко Џикић, МА (конзерватор, Центар за документацију, Централни институт за конзервацију, Београд)
- 10:30-11:00 **Приватна колекција као платформа за дигитализацију баштине**
проф. др Александар Келић (професор фотографије, Факултет примењених уметности, Београд)
- 11:00-11:30 **Улога дигитализације у очувању културно-историјског наслеђа на територији бивше Југославије: Искуства из Босне и Херцеговине**
Chris Bennett (директор Фондације за заштиту историјског наслеђа, Сарајево, БиХ)
- 11:30-11:45 **Дискусија**
- 11:45-12:00 **Кафе пауза**
- 12:00 -12:20 **Збирка Фотодокумената Дигиталне Народне библиотеке Србије**
Мирољуб Стојановић (начелник Одељења за развој дигиталне библиотеке и микрографију, Народна библиотека Србије, Београд)
- 12:20-12:40 **“Фотоморгана” као “објективна фикција” – о одлукама репрезентативности фотографске грађе**
Драган Стојменовић (библиотекар, Завичајно одељење Народне библиотеке Бор)
- 12:40-13:00 **Архивистичко сређивање, обрада и дигитализација фото-грађе у Архиву Југославије**
Марко Радовановић (историчар, Архив Југославије, Београд), Зорица Нетај (виши архивиста)
- 13:00-13:20 **Презентација формирања збирке фотографија у Документационом центру Никола Мирков**
Ненад Шегуљев (фотограф, референт за техничку и фото документацију и регистратурски материјал, Фотодокументација ЈВП “Воде Војводине”, Документациони центар „Инж. Никола Мирков”)
- 13:20-13:40 **Дискусија**
- 13:40-14:20 **Ручак**
- 14:20-14:40 **Ка стратешком управљању фото-грађом у музејима Србије**
др Катарина Живановић (координаторка за међународну сарадњу и пројекте, Музеј историје Југославије, Београд)
- 14:40-15:00 **Дигитализација фото-грађе у Музеју града Београда: стандарди, резултати и изазови**
Јелена Васић Деримановић (виши кустос, Музеј града Београда), Ангелина Банковић, (кустос, Музеј града Београда)
- 15:00-15:20 **Дигитализација фотографских колекција Музеја примењене уметности у оквиру међународног пројекта Eugoreana Fashion**
Дејан Сандић (кустос, Одсек за централну документацију Музеја примењене уметности, Београд)
- 15:20-15:40 **Дигитализације фото-грађе – Пример Завичајног музеја Књажевац**
Милица Михаиловић (ист. уметности, приправник, Завичајни музеј Књажевац), Милена Муминовић (археолог приправник, Завичајни музеј Књажевац), Милена Милошевић Мицић (виши кустос историчар уметности, Завичајни музеј Књажевац)
- 15:40-16:00 **Семантичко означавање фотографија у функцији тумачења и презентације етнографских музејских предмета – садашње стање и трендови**
др Снежана Поповић (дипл. инг. Рачунарски факултет, Београд), Весна Омчикус, Мирослав Митровић (Етнографски музеј у Београду, Београд) мр Зоран Цветковић (дипл. инг. Инфотренд, Београд)
- 16:00-16:30 **Дискусија и закључци конференције**

Представљање пројекта Визуелни архив Југославије (Visual Archive Yugoslavia) и развоја дигитализације фото-грађе у МИЈ

Радован Цукић, МА (Начелник Одељења за истраживање и заштиту музејског фонда МИЈ)
Марија Васиљевић, МА (сарадник на дигитализацији, координатор VAYU пројекта за МИЈ)
Брана Војновић (фотограф, сарадник на развоју дигитализације у МИЈ)

Музеј историје Југославије је институција од националног значаја са циљем сакупљања, чувања, проучавања и интерпретације културне баштине социјалистичке Југославије и Краљевине Југославије. Дигитализација фонда је постављена као један од стратешких циљева музеја а од стране кустоса препознаје се као неопходан аспект музејског професионалног рада. Прво се започело са дигитализацијом фото-фонда, с обзиром да је у питању најбројнији фонд који садржи више целина (Фото-архив Јосипа Броза Тита, Збирка поклона Јосипу Брозу Титу: фотоалбуми, урамљени портрети и слајдови, Збирка Лични снимци, фото и кино опрема Јосипа Броза Тита, Збирка негатива репортажа 1944-47, Фототека Музеја револуције народа и народности Југославије са збирком фотоалбума, Легат Стевана Крагујевића) и бележи највеће интересовање корисника у смислу истраживања и коришћења.

Музеј историје Југославије са Middle Eastern Studies Универзитета у Базелу учествује на пројекту Визуелни архив Југославије у трајању од две године (јун 2015-јун 2017). Циљ пројекта је унапређење опреме за дигитализацију у музеју, дигитализација негатива из музејских колекција, њихова презентација на интернету у сарадњи са Математичким институтом САНУ, сарадња са Центром за музеологију и херитологију као и организовање радионица и обука.

На презентацији ће бити представљен досадашњи рад кустоса и сарадника Музеја историје Југославије на дигитализацији фото-фонда, од првих почетака, преко пројекта Фототека МИЈ до пројекта Визуелни архив Југославије и планова за даљи развој.

Visual Archive Southeastern Europe VASE: Сарадња универзитета у Базелу и Грацу са партнерима у југоисточној Европи

проф. др Наташа Мишковић (Middle Eastern Studies, Универзитет у Базелу)

Још пре десет година проф. Karl Kaser и његови сарадници Barbara Derler и Georg Piwonka покренули су пројекат развоја базе визуелне заоставштине југоисточне Европе. Идеја је била да се сакупља историјски и савремени визуелни материјал у региону у сврху оснаживања поља визуелне историје, њених метода и техника као и ширења историјско-антрополошких истраживања на том пољу. У центру пажње увек је била научна рефлексивна репрезентација југоисточне Европе кроз фотографију, разгледнице и други визуелни материјал, како на самом подручју, тако и ван његових граница.

Пројекат је скромно започео, али се годинама константно развијао. Почетком јуна ове године на Универзитету у Базелу промовишемо нову, проширену базу, и то не само додатним материјалом нових истраживачких пројекта, него и кроз међународну сарадњу два универзитета са партнерима у Београду, Сарајеву, Софији и у Истанбулу.

Покренути међународни пројекат уз мање или више средстава и ентузијазма је једно, а развијати и одржавати га кроз време, поред оскудице у новчаној подршци и уз изазове брзог техничког развоја је друго. База Visual Archive Southeastern Europe (gams.uni-graz.at/vase) доказује да је то могуће. У свом излагању ћу представити базу и говорићу о концепту и изазовима овог пројекта на разним пољима.

Пројекти дигитализације Математичког института САНУ

др Бојан Маринковић (научни сарадник МИ САНУ), Александра Арсић, Сандра Вујошевић, Александра Здравковић, Татјана Јакшић Кругер, Владисав Јелисавчић, Александар Пејовић, Милан Тодоровић, Синиша Томовић, Марија Шеган (истраживачи сарадници), проф. др. Зоран Огњановић (научни саветник МИ САНУ)

Овом презентацијом биће представљени пројекти дигитализације културне и научне баштине које реализује тим Математичког института САНУ. Ови пројекти реализовани су коришћењем савремених метода и алата, од којих се већина у потпуности развија од стране овог тима. Пројекти Математичког института САНУ покривају разнородне области дигитализације културне и научне баштине и чине их: платформа за дигитализацију и презентацију баштине Serbia forum (<http://www.serbia-forum.org/>), Дигитална библиотека Народне библиотеке Србије (<http://digitalna.nb.rs/>), Фототека Музеја историје Југославије (<http://mij.mi.sanu.ac.rs> – у развоју), најкомплетнији попис споменика културе у Србији (<http://spomenicikulture.mi.sanu.ac.rs/>), библиотека математичких часописа (<http://elib.mi.sanu.ac.rs/pages/main.php>), док се приближавање постојећих резултата, као и целокупног процеса дигитализације, широкој, нарочито млађој популацији представља путем пројекта Digitarijum (<http://digitarijum.rs/почетна/>).

Феноменологија дигитализације музеолошког артефакта – оригинал, копија, или вјерна репродукција

проф. др Мехмед А. Акшамија

(професор фотографије, Академија ликовних умјетности у Сарајеву)

Замјене за оригиналне музејске предмете старе су колико и саме музеолошке збирке. Данас можемо свједочити о томе како је успостављени однос између оригиналног музејског предмета и замјене врло комплексан. Он је различит и специфичан, успоставимо ли га унутар музејског збирног фонда, у његовој документационо-научној бази која служи као темељ музеолошких истраживања и цјелокупног музеолошког рада, или на изложби у комуницирању с посјетиоцима, односно у дигитализираној форми учинимо га доступним посредством друштвених мрежа или властитог website-а. Овај посљедњи је можда данас и најчешћи, иако не без утјецаја оних првотних варијација.

Уколико односу музејског предмета који је настао примјеном фиксације оптичке слике одговарајућим трансформативним процесом (фото-хемијским, фото-електронским, фото-дигиталним...) и његове замјене приступимо с наведеног аспекта, тада можемо предложити становиту типологију, чија су мотивација и критерији првенствено у сврси, односно у разлогу појаве одређене замјене и у могућности постизања адекватног ступња егзактности замјенског предмета/артефакта, који се може постићи у одређеним материјалима.

Појавом дигиталних технологија операбилно управљање репродукцијом свјетлосног записа приликом израде замјенске или презентационе копије у циљу добијања што вјерније репродуциране плошне предметности у форми сликовног свјетлописног записа, у нашем предавању посебно ћемо акцентирати проблематику операбилног управљања колоритом у оквиру затвореног дигиталног ланца посредством CMS-а или Color Management System-а и ICC профила.

Изазови дигитализације фотографске грађе у контексту развоја дигиталних инфраструктура

др Тома Тасовац (Центар за дигиталне хуманистичке науке и DARIAH-RS)

Приступ визуелној грађи је од пресудне важности за истраживање културног наслеђа. Збирке фотографија и других визуелних ресурса су, међутим, често изоловане у појединачним институционалним репозиторијумима. Затворени технички, економски и идеолошки модели су у дијаметралној супротности са могућностима које интернет пружа као глобална мрежа за размену података. У том смислу, амбициозни оквир за испоруку визуелних ресурса IIIF-а (International Image Interoperability Framework) представља важну карику у ланцу дигиталних инфраструктура. На техничком плану, апликациони програмски интерфејси (APIs) омогућују хетерогеним апликацијама да динамички приступају грађи преко стандардних интернет протокола. На друштвеном плану, API интерфејси помажу превазилажење проблема „стидљивих података“ (shy data), односно података „које можете срести на јавним местима, али које не можете повести са собом кући“ (Cooper 2010). Машински приступ стандардизованим метаподацима и механизми за размену и манипулацију визуелних ресурса преко стандардних протокола стога оцртавају једну нову генерацију међусобно интероперабилних репозиторијума који истраживачима нуде могућност уједињеног, директног и упоредног коришћења визуелних ресурса без обзира на место њиховог складиштења. Поред техничке захтевности, међутим, радикално отворени приступ дисеминацији грађе доноси са собом и низ изазова везаних за општу политку приступа у институцијама културе.

Партиципативна дигитализија као мост између институција, грађана и баштине

др Вишња Кисић (генерална секретарка Европа Ностра Србија)

Још од 1960-их, са појавом нове музеологије, екомузеја и музеја заједница, јављају се идеје активног укључивања грађана у процес селекције, заштите и комуницирања баштине. Данас су све присутнији гласови који заступају тезу да се уместо пасивне посете институцијама заштите, баштина најбоље чува кроз друштвену заштиту, активно деловање и висок ниво свести самих грађана. Оваква промена односа, од пасивних посетилаца до активних баштиника подстакнута је развојем дигиталних савремених технологија, а "crowdsourcing" је постао посебно важан метод сарадње институција и грађана на заштити наслеђа у дигиталном простору. Crowdsourcing подразумева приступ у оквиру кога музеј кроз отворени позив нуди великом броју непознатих људи да допринесу неком заједничком циљу - креирању базе података, изложбе, збирке, публикације, истраживања или догађаја - обично потпомогнут коришћењем дигиталних технологија и интернета како би допрео до учесника на глобалном нивоу. Као такав представља један од најделотворнијих метода за стварање заједнице везане за баштину кроз међусобну сарадњу, ангажовање појединаца на смислен начин, брисања граница између стваралаца и конзумента, стварање осећаја заједничког достигнућа, као и за повећање видљивости баштине на глобалном нивоу.

Кроз предавање осврнућемо се на развој идеја учешћа грађана у очувању наслеђа и причати о конкретним примерима и методама из праксе, постављајући следећа питања: Како у пракси створити блискији однос између грађана и баштине и створити заједницу око подухвата дигитализације, истраживања, заштите и комуницирања наслеђа? Како публику позвати да постане стваралац дигиталних садржаја на интернету? Које су предности и изазови различитих метода, а посебно crowdsourcing-а за институције као што су музеји, архиви, библиотеке и заводи за заштиту?

Дигитализација збирке фотографија Анастаса Јовановића из Музеја града Београда

Марија Аћимовић (Центар за документацију, Централни институт за конзервацију, Београд)
Вељко Џикић, МА, (конзерватор, Центар за документацију, Централни институт за конзервацију, Београд)

Како се 2017. године обележава 200 година од рођења Анастаса Јовановића, првог српског фотографа, Музеј града Београда је 2015. године започео припреме за организовање велике изложбе, али и опсежне активности на дугорочној заштити највеће збирке пионира српске фотографије. Битан део ових активности свакако представља и дигитализација фотографске грађе Анастаса Јовановића, која се састоји углавном од талботипија (негатива на папиру), фотографија на сланом папиру, стереоскопских снимака и позитива на стаклу, а која је поверена Централном институту за конзервацију у Београду.

У презентацији ће бити објашњен значај дигитализације који се најпре огледа у повећању доступности грађе, али и као алат превентивне конзервације. Овако дигитализована грађа може се користити и као самостални систем документације збирке, чиме се смањује потреба за физичким манипулисањем предметима.

Биће образложен приступ дигитализацији, који обухвата избор начина, односно технике дигитализације, као и аргументи који су резултирали одређеним избором. Биће наведене предности и мане дигиталне фотографије и скенирања, као два најчешће коришћена начина дигитализације уз опис опреме која нам је била на располагању. Са техничке стране, биће објашњен и избор резолуције фајлова, формата чувања и калибрације боја.

Коначно, биће указано на важност метаподатака, који се уносе ручно и везују за саму дигиталну датотеку. Управо ови подаци, уз коришћење одговарајућег софтвера омогућују вишеслојно претраживање збирке дигиталних датотека, по кључним речима и другим врстама похрањених информација.

У презентацији ће бити поменут и избор литературе у домену дигитализације културне баштине, који је коришћен у процесу одлучивања о приступу дигитализацији ове специфичне збирке.

Приватна колекција као платформа за дигитализацију баштине

проф. др Александар Келић

(професор фотографије, Факултет примењених уметности, Београд)

Како адекватно одговорити? Имамо ситуацију у којој смо, конкретно у Србији, суочени са околностима опште културне кризе. Највећи музеју у нашој земљи много година нису радили, а отварање реновираног Народног музеја и даље се одлаже. Главни део културне баштине која се налази у оквирима Србије тако остаје недоступна за јавност.

У околностима нашег времена зато је потребно упознати се са могућностима реакције на такво стање. Ефикасан одговор који би на неки начин збацио терет неприступачности културне баштине с културне политике био би вид њене дигитализације. Иако сасвим сигурно баштина на тај начин не би била потпуно доступна као што би била стандардним средствима, узимајући у обзир да велики део Србије још увек није дигитално писмен, важно је напоменути да је на тај начин тешка проблематика финансијских околности у култури пребачена на други, по свему судећи функционалнији ниво.

Ипак, да би дата идеја имала довољно предуслова потребно је показивање правог модела за њену реализацију, некаквог вида платформе. Најподобније за нешто тако могле би бити мање, приватне колекције које су саме по себи напредније у кораку са дигитализацијом. Довољна евиденције реализације таквог подухвата на примерима приватних колекција (Музеја фотографије, Музеја детињства) охрабрила би ширење такве праксе, чиме би се убрзао сам начин приступања културној баштини.

Улога дигитализације у очувању културно-историјског наслеђа на територији бивше Југославије: Искуства из Босне и Херцеговине

Chris Bennett (директор Фондације за заштиту историјског наслеђа, Сарајево, БиХ)

Фондација за заштиту историјског наслеђа је интердисциплинарна платформа чији је фокус на очувању културно-историјског наслеђа региона. Фондација је створена као одговор на вишедеценијски занемаривану потребу да се очувају и промовишу културни идентитети свих народа и етничких и религијских група региона као и да се тиме омогући повезивање са локалним, регионалним и интернационалним образовним, истраживачким и креативним центрима.

Почетком 2011. године, оснивач Фондације, др James Lyon, је надгледао трогодишњи пројекат дигитализације у босанско-херцеговачким архивима који укључују ретка илуминирана Јеванђеља из 14. века, султанске фермане из отоманског периода, записе из хабсбуршког и периода краљевине Југославије као и ретке рукописе на босанчици. Користећи знања и контакте стечене током овог пројекта, др Lyon је поделио своја сазнања са другим члановима и 2014. је основана Фондација за заштиту историјског наслеђа (FPHH).

У јануару 2014. Фондација је почела да користи опрему коју је посудила од организације FamilySearch.org и ставила на располагање Националној и универзитетској библиотеци БиХ у циљу дигитализације њихових колекција.

Након напада на зграду Архива државног предсједништва БиХ у фебруару 2014. FamilySearch.org је Фондацији ставио на располагање опрему и експертизу неопходну за проширење активности. Фондација проширује свој пројекат дигитализације и на Историјски музеј БиХ, новине Ослобођење и Музеј књижевности и позоришне умјетности Босне и Херцеговине.

У сарадњи са FamilySearch.org и Digitalreadingroom.org, Фондација је извршила обуку особља при партнерским институцијама. Фондација надгледа процес дигитализације како би се осигурао квалитет. Ова технологија омогућава значајно виши ниво резолуције, брже снимање, уједначеност светла и веродостојније боје у односу на друге методе. Уобичајена величина фотографије је 40-45 MB.

Збирка Фотодокумената Дигиталне Народне библиотеке Србије

Мирољуб Стојановић (начелник Одељења за развој дигиталне библиотеке и микрографију, Народна библиотека Србије)

Још, далеке 2007. године у оквиру Дигиталне Народне библиотеке Србије формирана је Збирка са садржајем фото докумената из богатог фонда Народне библиотеке. Збирка је била разврстана у 7 подколекција. Поред фотографија обухватала је и две подколекције старих разгледница. Од 2012. године, након миграције дигиталне библиотеке започето је реструктурање ове збирке. У сарадњи са Одељењем Посебних фондова креирана је структура будуће поставке Фотодокумената и започето разврставање дигиталних објеката у посебне подколекције и то: Разгледнице, Фотографије и Албуми.

Данас ова Збирка броји 1279 дигиталних објеката, а од тога је 367 фотографија, 208 разгледница и 704 албума. У наредном периоду очекујемо значајно обогаћивање ове збирке. У том смислу од значајне помоћи је одлична сарадња са Одељењем Посебних фондова, нарочито у домену скенирања фотографија и наравно стручне обраде грађе.

Сва грађа, тачније описи, у овом одељењу се након каталожке обраде уноси у електронски каталог Виртуелне библиотеке Србије. Затим се у електронском каталогу попуњавањем одређеног поља електронског каталога, са тачно одређеним ознакама и унапред дефинисним, тематски групише. Ово у многоме помаже и убрзава израду метаподатака за дигиталну библиотеку, с обзиром да се метаподаци добијају управо експортом из електронског каталога. Експорт се врши у ComarcXML формат по Dublin Core шеми.

Скенирање грађе се обавља на професионалним flatbed скенерима Epson модел DS20000 водећи рачуна да добијени дигитализовани објекат буде веран оригиналу. Скенирани материјал се не обрађује у апликацијама за обраду фотографија и не опсеца. Минимална резолуција скенирања 300 тачака по инчу (dpi); формат документа некомпресован – TIFF компресован – JPEG, JPEG2000; дубина боје• црно-бели документи – 1 бит, сива скала – 8 бита, пун колор – 24 бита.

“Фотоморгана” као “објективна фикција” – о одлукама репрезентативности фотографске грађе

Драган Стојменовић (библиотекар, Завичајно одељење Народне библиотеке Бор)

Структуру излагања чиниће опис пројекта Дигитализација некњижне грађе, културне и јавне делатности библиотеке, као редовне активности Завичајног одељења Народне библиотеке Бор, чији је циљ да омогући читљивост аналогних формата – фотографских негатива, њихово очување, репродукцију, сталну набавку, представљање и што ширу доступност. Поред тога, дигитализација заузима значајно место као стратешка делатност: преко програма презентације дигитализоване грађе, фотографије се штампају, репродукују, излажу и чувају на најтрајнијем материјалу – папиру, чиме се подстиче даља продукција и набавка нове грађе. У овом случају покушаћу да проблематизујем стратегије представљања „репрезентативне” фотографске грађе, као генеричке контекстуализације културних артефаката – чињеница посматраних између концепата, као „поетике кривотворења” и жељене објективности, немогућих без суштинске проблематизације. Селекцију грађе за јавна излагања, тематизације, реконструкције и реконтекстуализације, од основног предмета до самог концепта, можемо у том смислу сматрати својеврсном „објективном фикцијом” – дилемом Мрачне коморе или „Тамног вилајета”. Коначан изложбени концепт који укључује нпр. фотографије настале за личну и приватну употребу не би се могао јавно поставити, са жељеном интеракцијом, уколико се не прекрши основна намена фотографије. Поред свих дизајнерских или теоријских интервенција, густих описа и образложења, претпостављена објективност, у овом случају, постаје дрска фикција, форензичка естетика и конструисана присност. Мера нелагоде приликом избора грађе за јавно представљање често, из поменутог разлога, наводи на изостављање важне чињенице, како би се поштовала природа намене одабраног предмета и „репрезентативност” самог концепта. Да ли би то био приказ идеално постављене дилеме приликом одабира културне чињенице за излагање и интервенције реконтекстуализације?

Архивистичко сређивање, обрада и дигитализација фото-грађе у Архиву Југославије

Марко Радовановић (историчар, Архив Југославије, Београд),
Зорица Нетај (виши архивиста)

Архив Југославије, као установа културе од националног значаја, у оквиру својих 859 фондова и збирки чува и штити архивску грађу насталу радом централних државних органа и организација југословенске државе од 1918. до 2006. Осим писане архивске грађе, Архив поседује фотографску грађу од изузетне историјско-документарне и уметничке вредности, насталу у периоду од средине 19. века до краја 20. века коју обрађује, дигитализује и чува у складу са стручним Упутством о заштити и обради збирке фотографија у Архиву Југославије из 1986, као и препорукама и стандардима Међународног архивског савета (ICA). Збирка фотографија Архива Југославије, формирана и допуњавана издвајањем фотографија из писане грађе приликом обраде архивских фондова и збирки, данас броји преко 46. 000 фотографија, 20. 000 негатива, 230 фото-албума, 300 разгледница, 123 негатива на стаклу и 4 феротипије. Након набавке неопходне опреме и софтверске подршке започет је процес дигитализације Збирке, који се одвијао паралелно у два правца. Први је подразумевао плански одабир грађе узимајући у обзир критеријуме значаја и стања грађе, степена сређености, коришћења, величине фонда или збирке. Плански је дигитализовано 8 фондова и 2 збирке, са око 4. 000 фотографија. Други је настао на захтев истраживача – корисника, или за потребе Архива приликом припреме каталога, зборника докумената, часописа, изложби и мултимедијалних презентација. На овај начин дигитализоване су фотографије из 33 фонда/збирке, односно око 2.000 фотографија. Захваљујући дигитализацији фотографске грађе, истраживачима и корисницима омогућено је да лакше, брже и једноставније претражују дигитализоване фотографије, као и да добију дигиталне копије у високој резолуцији по подношењу захтева за скенирање и нарезивање архивске грађе. Прилагођавајући се потребама, захтевима и очекивањима савременог друштва, Архив Југославије у складу са расположивим средствима и ресурсима наставља да спроводи дигитализацију својих фондова као своје трајно стратешко опредељење.

Фотодокументација ЈВП "Воде Војводине"

Ненад Шегуљев (фотограф, референт за техничку и фото документацију и регистратурски материјал, ЈВП Воде Војводине Документациони центар „Инж. Никола Мирков“)

Чињеница је да архивисти и историчари у свету, али и код нас, нису одувек препознавали фотографију као примарни историјски извор. Неконвенционална или некњижна грађа, како се често назива, фотографија никада није имала примарно место, али је чувана као једнако вредна. Фотографски снимци прикупљани су по истим критеријумима као и друга архивска грађа, али током сређивања грађе, фотографије би се уклањале из збирки писаних докумената и стављале у посебне збирке. Фотографије, као архивска грађа, садрже јединствену документарну информацију, иако су често, унутар многих архива, имале секундарни статус. Порастом интереса за њих утврђен је недостатак информативних средстава, без којих претраживање траје далеко дуже. Добри начини обраде фотографије дају јој прилику да заузме заслужено место међу изворима информација.

ЈВП "Воде Војводине", као ималац и стваралац јавне архивске грађе и документарног материјала, у свом Документационом центру "Никола Мирков", поседује преко 50.000 фотографија. Од оснивања Дирекције за изградњу Великог канала Дунав-Тиса-Дунав, стварана је пратећа фотодокументација која нам данас сведочи о историји водопривреде на простору Аутономне покрајине Војводине. Поштовањем наложених мера Архива Војводине, који врши стручни надзор над архивирањем, стучним одржавањем и одабирањем архивске грађе, а у складу са важећим законима, уредбама и упутствима, уз примену савремених информационих технологија, као и препорука за коришћење међународних архивистичких стандарда за начине сређивања архивске грађе, фотографије, које су до сада биле "невидљиве" за ширу публику, постају доступне. За очување фотографске грађе и њену доступност неопходна је уска сарадња, не само архивистичке и фотографске струке, већ и стручњака из информационих технологија. Фотографска грађа и њено чување и заштита, не смеју зависити само од иницијативе појединаца, већ морају бити посао институција.

Ка стратешком управљању фото-грађом у музејима Србије

др Катарина Живановић (координаторка за међународну сарадњу и пројекте,
Музеј историје Југославије, Београд)

Дигитална технологија је у потпуности променила свет какав смо познавали. И ако је редефинисање музејских пракси започело пре дигиталне ере, овај јединствени процес додатно је подстакао турбуленције у раду музеја захтевајући од њих да преиспитају сопствену сврху и начине рада. Захваљујући новим технологијама развијене су алатке које су помогле музејима да буду вибрантнији и приступачнији олакшавајући размену идеја, учење, обликовање мишљења и доношење одлука у свакодневном животу. Данас велики број људи има приступ информацијама које су раније имали само стручњаци и може да узме учешће у креативним процесима који раније нису били доступни широј јавности. Поред великих предности нове технологије су пред музеје ставиле и бројне изазове. Ова презентација истражује проблеме и могућности њиховог превазилажења фокусирајући се на заштити музејске фото грађе (у најширем смислу те речи). Анализа тренутног стања дигитализације фото грађе у музејима изведена је на основу истраживања спроведеног током марта и априла 2016. године у 52 институције широм Србије у циљу сагледавања претпоставки за стратешко управљање оваквим фондовима.

Дигитализација фото-грађе у Музеју града Београда: стандарди, резултати и изазови

Јелена Васић Деримановић (виши кустос, Музеј града Београда),
Ангелина Банковић (кустос, Музеј града Београда)

Током излагања ће бити представљен процес дигитализације фото-грађе у Музеју града Београда, односно процедура за дигитализацију предмета у Музеју, стандарди којих се музејско особље придржава током овог процеса, докле се тренутно стигло и шта је у плану, као и на какве проблеме наилазимо током дигитализације. Фото-грађа се у Музеју чува у оквиру десет збирки и за њену дигитализацију надлежани су кустоси који тим збиркама руководе, као и кустоси Центра за документацију. Паралелно са дигитализацијом фото-грађе ради се и на дигитализацији осталих музејских предмета, па је тако још 1997. године издат ЦД под називом „Старе карте, гравире и фотографије из збирке Музеја града Београда“, на коме су објављени дигитални снимци предмета из Збирке за историју Београда од 1521. до 1918. године. Од тада па надаље континуирано се радило на дигитализацији, што у оквиру појединачних пројеката, што у оквиру редовне заштите музејског материјала. Највише је урађено управо на дигитализацији фото-грађе која, због свог облика и формата, захтева најмање људских и финансијских ресурса, те ово излагање представља свеобухватан приказ овог процеса у Музеју.

Дигитализација фотографских колекција Музеја примењене уметности у оквиру међународног пројекта Europeana Fashion

Дејан Сандић

(кустос, Одсек за централну документацију Музеја примењене уметности, Београд)

Највећи део збирке Одсека за фотографију и примењену графику Музеја примењене уметности из Београда чини колекција око 4.000 фотографија, које прате развој фотографије од настанка 1839. године до средине 20. века. По вредности посебно се истиче опус дворског фотографа Милана Јовановића и колекција надреалистичке фотографије Николе Вуча, Марка Ристића и припадника београдске надреалистичке групе. Значајан део збирке чине радови првог српског фотографа Анастаса Јовановића као и богата колекција фото-албума и фото-опreme.

Дигитализација дела фотографског материјала из колекција Музеја је наменски реализована за потребе публиковања и излагања као и учешћем музеја у међународним пројектима VASE (Visual Archive Southeastern Europe) 2011. године и пројектом Europeana fashion у периоду 2012 – 2015.

Europeana fashion је пројекат дигитализације историјског и савременог модног материјала - мета података, фотографија, видео записа, скица / цртежа и каталога. Укупно 22 институције - музеји, архиви, библиотеке, модне куће и фото агенције из 12 европских земаља чине Конзорцијум партнерау трогодишњем пројекту који је подржан од стране Европске комисије. У оквиру пројекта Музеј је дигитализовао око 6000 предмета од чега 1300 фотографија.

Сарадња са Еуропеаном, као највећим агрегатором дигиталних садржаја из домена културе, изузетно је значајно искуством у унапређењу методологије рада и процеса дигитализације. Примена Europeana data модела, рад са Mint платформом, експорт око 6000 дигитализованих предмета на сервере Еуропеане и портал Europeana fashion као и присутност на водећим друштвеним мрежама представљају нов квалитет не само у процесу дигитализације у Музеју већ и у комуникацији са публиком.

Дигитализације фото-грађе – Пример Завичајног музеја Књажевац

Милица Михаиловић (ист. уметности, приправник, Завичајни музеј Књажевац)

Милена Муминовић (археолог приправник, Завичајни музеј Књажевац)

Милена Милошевић Мицић (виши кустос историчар уметности, Завичајни музеј Књажевац)

Завичајни музеј Књажевац започео је процес дигитализације и ревизије фотодокументације и фото-грађе 2001. године. Први кораци спроведени су у циљу ревизије и свеобухватне систематизације постојеће грађе и фонда. Друга фаза односила се на набавку савремене фотографске опреме и увођење и употребу рачунарске опреме и софтвера за обраду фото-грађе. Паралелно су се одвијали процеси ревизије и систематизације грађе са процесом дигитализације.

Установљен је систем обраде и чувања дигитализоване грађе, формирана је дигитална база Завичајног музеја Књажевац. За потребе музеја направљен је интерни програм за обраду и унос података о музејским предметима који је требало повезати са дигитализованом грађом. Овај програм није се показао као функционалан нарочито у делу повезивања са дигиталном базом.

Излагање има за циљ да представи до сада реализоване и спроведене активности у циљу дигитализације фото-грађе. Данас Завичајни музеј Књажевац поседује базу са око 8800 скенираних старих фотографија и базу фотографија које се односе на активности, догађања и програме музеја, обичајну праксу и теренска истраживања Књажевца и околине али и савремена дешавања у граду, региону и Србији.

Семантичко означавање фотографија у функцији тумачења и презентације етнографских музејских предмета – садашње стање и трендови

др Снежана Поповић, дипл. инг. (Рачунарски факултет, Београд)

Весна Омчикус, Мирослав Митровић (Етнографски музеј у Београду, Београд)

мр Зоран Цветковић (дипл. инг., Инфотренд, Београд)

Етнографски музеј, поред етнолошких предмета, поседује колекције негатива и фотографија. Негативи и фотографије снимани су на терену, најчешће током студијских боравака кустоса. Колекције негатива и фотографија су дигитализоване, чиме је обезбеђен основни ниво заштите. Једна од дигитализованих колекција снимака семантички је означена потпуним скупом мета тагова, користећи: DublinCoreSchema, UNESCO Thesaurus и CIDOC Conceptual Reference Model. Технички обрађени и семантички означени снимци припремљени су за упис у базу података МИС и публикавање на интернет. Потреба за семантичким означавањем фото материјала проистиче из чињенице да се аквизицијом предмет издваја из свог природног и функционалног окружења. Делимичну везу са окружењем успостављају подаци, које креирају музејски стручњаци током процеса научно-стручне обраде. Применом истих стандарда и речника током научно-стручне обраде и предмета и фотографија, ствара се предуслов да се задавањем појмова за претраживање, као резултат, добију осим информација о предмету и фотографије на којима се та врста предмета налази у свом природном окружењу. То значи да једна фотографија представља реални контекст више предмета и инверзно: мотив задате врсте предмета може бити заступљен на више фотографија. Визуелни контекст, илустрован фотографијама, доприноси да се разумеју и интерпретирају: намена и коришћење предмета, однос предмета према окружењу, релације предмет – човек и слично. Виши ниво семантичког означавања слика је коришћење LOD и Schema.org речника. Тако означене слике Google препознаје као структуриране податке, додељујући им приоритет при индексирању. Потпуни ефекат семантичког обогаћивања слика биће уочљив у моменту када водеће машине за претраживање објаве семантички оријентисане браусере који ће, уместо изворног веба, претраживати Web of Data. Описани метод применљив је за све врсте културних добара.

Контакти:

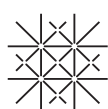
Име и презиме	Институција/Професија	E-mail
Александар Келић	Факултет примењених уметности, Београд	aleksandar.kelic@fpu.bg.ac.rs
Ангелина Банковић	Музеј града Београда	angelina.bankovic@mgb.org.rs
Бојан Маринковић	Математички институт САНУ, Београд	bojanm@turing.mi.sanu.ac.rs
Брана Војновић	Фотограф	branislawojnovic@yahoo.com
Вељко Џикић	Централни институт за конзервацију, Београд	veljko.dzikic@cik.org.rs
Весна Омчикус	Етнографски музеј у Београду	vesna.omcikus@etnografskimuzej.rs
Вишња Кисић	Европа Ностра Србија, Београд	vikac986@gmail.com
Дејан Сандић	Музеј примењене уметности, Београд	dejan.sandic@mpu.rs
Драган Стојменовић	Народна библиотека Бор	belakva@gmail.com
Зоран Цветковић	Инфотренд, Београд	zcvetkovic@infotrend.rs
Јелена Васић Деримановић	Музеј града Београда	jelena.vasic@mgb.org.rs
Катарина Живановић	Музеј историје Југославије, Београд	zivanovic.katarina@mij.rs
Марија Аћимовић	Централни институт за конзервацију, Београд	marija.acimovic@cik.org.rs
Марија Василевић	Музеј историје Југославије, Београд	marija.vasiljevic@mij.rs
Марко Радовановић	Архив Југославије, Београд	marko.r@arhivu.rs
Мехмед А. Акшамиджа	Академија ликовних уметности Сарајево	mehmed_aksamija@yahoo.com
Милена Милошевић Мицић	Завичајни музеј Књажевац	milena.m.micic@muzejknjazevac.org.rs
Милена Муминовић	Завичајни музеј Књажевац	muzejknjazevac@mts.rs
Милица Михаиловић	Завичајни музеј Књажевац	milicanmihajlovic@gmail.com
Мирољуб Стојановић	Народна библиотека Србије, Београд	misa.stojanovic@nb.rs
Мирослав Митровић	Етнографски музеј у Београду	miroslav.mitrovic@etnografskimuzej.rs
Наташа Мишковић	Middle Eastern Studies, Универзитет у Базелу	natasa.miskovic@unibas.ch
Ненад Шегуљев	ЈВП Воде Војводине, Документациони центар „Инж. Никола Мирков“	nseguljev@vodevojvodine.rs
Радован Џукић	Музеј историје Југославије, Београд	radovan.cukic@mij.rs
Снежана Поповић	Рачунарски факултет, Београд	sporovic@raf.edu.rs
Тома Тасовац	Центар за дигиталне хуманистичке науке и DARIAN-RS	ttasovac@humanistika.org
Chris Bennett	Фондација за заштиту историјског наслеђења, Сарајево, БиХ	cbennett66@gmail.com

Конференција је део двогодишњег пројекта Визуелни архив Југославије (Visual Archive Yugoslavia) на којем партнерски учествују Музеј историје Југославије (Београд, Србија) и Middle Eastern Studies (Универзитет у Базелу, Швајцарска). Пројекат се остварује у оквиру SCOPES (Scientific co-operation between Eastern Europe and Switzerland) институционалног партнерства.

Конференција се одржава уз подршку Швајцарског националног фонда за науку (Swiss National Science Foundation) и Министарства културе и информисања РС.

University
of Basel

Министарство културе
и информисања
Републике Србије